

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

СПЕЦКУРС

«ПОЛІФОНІЯ У ФОРТЕПІАННІЙ СОНАТІ:
ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ»

у межах творчого мистецького проєкту

ФУГА ЯК ЧАСТИНА ФОРТЕПІАННОЇ СОНАТИ: КОМПОЗИЦІЙНІ ІДЕЇ ТА
ВИКОНАВСЬКІ РІШЕННЯ

Виконала

Чеснокова Анастасія Василівна
здобувач ступеня доктора мистецтва
Кафедри спеціального фортепіано

Творчий керівник та

Науковий консультант –

Заслужена артистка України,
кандидатка мистецтвознавства,

в. о. професорки

Пухляк Марія Євгенівна

Київ – 2024

ПЛАН

1. Клавірна соната в епохи Бароко та Класицизму
2. Соната для фортепіано: від Романтизму до сучасності
3. Фуга як частина фортепіанної сонати: теоретично-виконавські аспекти
4. Перелік рекомендованої літератури

1. Клавірна соната в епохи Бароко та Класицизму

1. Виникнення та еволюція жанру «соната»
2. Сонати Йоганна Себастьяна Баха: вплив поліфонічних технік на принципи та різновиди формотворення циклів
3. Сонати Карла Філіпа Емануеля Баха та Доменіко Скарлатті: перехід від поліфонічного до гомофонно-гармонічного
4. Мангеймська школа та її значення у становленні класичної моделі сонатної форми
5. Посилення ролі поліфонічного фактору у сонатах віденських класиків – Йозефа Гайдна та Вольфганга Моцарта
6. Поліфонічні принципи розвитку у сонатах Муціо Клементі
7. Новаторство Людвіга ван Бетховена у сонатному жанрі. Соната – творча лабораторія генія
8. Продовження традицій Бетховена у фортепіанних сонатах Карла Черні
9. Основні аспекти виконавських стратегій у клавірних сонатах композиторів середини XVII – початку XIX століть

2. Соната для фортепіано: від Романтизму до сучасності

1. Вплив барокових тенденцій та їх переосмислення у векторі нових стильових напрямків
2. Контрастний тип поліфонії та розширення його можливостей: тембровий, мелодичний, гармонічний, динамічний, образний, артикуляційний та інші аспекти
3. Поліфонія підголоскового типу як основна інтонаційна складова творів Франца Шуберта та Фредеріка Шопена

4. «Поліфонія пластів» як результат принципу оркестральності у фортепіанній творчості Роберта Шумана
5. Йоганнес Брамс та його внесок у розвиток поліфонізму
6. Органна музика XIX – початку XX століття та її роль впливу на поліфонізацію фортепіанної фактури
7. Музична монограма В-А-С-Н як полістилістичний та інтертекстуальний виразовий засіб
8. Основні чинники поліфонізації у сонатах східноєвропейських композиторів
9. Макс Регер – великий поліфоніст XX століття. Постать Регера та його вплив на творчість Пауля Хіндеміта
10. Контекстуально-стильова варіативність прочитання поліфонічних форм у творчості композиторів XX століття

3. Фуга як частина фортепіанної сонати: теоретично-виконавські аспекти

1. Фуга – історичний екскурс
2. До питання інтерпретації сонатних циклів з включенням фуги
3. Бетховенські новації в осмисленні фуги як частини циклу
4. Фуга як інтелектуально-драматургічна кульмінація у романтичній сонаті (на прикладі сонат Ференца Ліста та Леопольда Годовського)
5. Кароль Шимановський. Композиційна варіабельність сонат та роль фуги у циклах
6. Творчість американських композиторів – Семюела Барбера та Елліотта Картера. Національні ознаки та європейські віяння
7. Поліфонія як головна домінанта творчості Пауля Хіндеміта. Фуга у фіналах фортепіанних сонат. Фуга в камерних творах композитора

8. Суб'єктивізація фуги у маловідомих сонатах Ріхарда Вагнера, Віктора Улмана, Ервіна Шкульхофа, Сиріла Скотта, Ейноюгані Раутаваари, Самуїла Фейнберга, Мечислава Вайнберга та інших
9. Сонати українських композиторів: Василь Барвінський, Юрій Шамо, Валентин Сильвестров
10. Інтеграція фуги у цикл (соната, сюїта, варіації): композиторські задуми та виконавські втілення. Спільне та відмінне

4. Перелік рекомендованої літератури

1. Алексеев А. Из истории фортепианной педагогики. Киев: Музична Україна, 1974. 165 с.
2. Блажкевич Г., Старух Т. Правда і міфи про львівських піаністів – основоположників фортепіанної школи. Л.: СПОЛОМ, 2011., 229 с.
3. Василь Барвінський у дослідженнях та матеріалах / редактор-упорядник В. Грабовський. – Дрогобич.: Посвіт, 2008 р. – 336 с.
4. Василь Барвінський. З музично-письменницької спадщини. Дослідження, публіцистика, листи./Упор. Грабовський В. – Дрогобич.: Коло, – 2004. 140 с.
5. Горюхіна Н. Композиція музичного твору. *Науковий вісник* НМАУ імені П. І. Чайковського. Музикознавство. З ХХ у ХХІ століття. Київ, 2000. Вип. 7. С. 16–30.
6. Горюхіна Н. А. Учение о музыкальной форме. Киев, 1990, 362 с.: Гос. Музыкальное изд-во, 1960. 284 с.
7. Горюхіна Н. Эволюция сонатной формы. Киев : Музична Україна, 1973. 310 с.
8. Друскин М. С. Клавирная музыка Испании, Англии, Нидерландов, Франции, Италии, Германии XVII – XVIII веков. Л. : Гос. Музыкальное изд-во, 1960. 284 с.
9. Жаркова В. Б. Прогулки в музыкальном мире Мориса Равеля (в поисках смысла послания Мастера): монографія. Киев : Автограф, 2009, 528 с.
10. Завгородня Г. Ф. Поліфонія як засаднича основа музичного мислення: до методології музикознавчого аналізу : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства. Киев, 2013. 32 с.
11. Золотарев В. Фуга. Руководство к практическому изучению. Изд. 2-е. / Общ. Ред. С.В.Евсеева. М.: Государственное музыкальное издательство, 1956. 416 с..

12. Кашкадамова Н. Б. Виконавська інтерпретація у фортеп'янному мистецтві ХХ сторіччя : підручник / Н. Б. Кашкадамова. – Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2014. – 350 с.
13. Кашкадамова Н. Б. Історія фортеп'янного мистецтва. ХІХ сторіччя: підручник / Н. Б. Кашкадамова. Тернопіль: АСТОН, 2006. 608 с.
14. Кашкадамова Н. Б. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах Т.; Астон 1998. 299 с.
15. Кашкадамова Н. Про інтерпретацію фортепіанних творів Василя Барвінського /Н. Кашкадамова // Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури: статті і матеріали ; [ред.-упор. О. С. Смоляк]. Тернопіль : Астон, 2003. С. 25–30.
16. Кияновська Л. Стиль В. Барвінського в контексті естетичних тенденцій західноукраїнської культури першої третини 20 ст. *Культурологічні проблеми музичної україністики*. Одеса : 1997. Вип. 2, Ч. 1. С. 17–27.
17. Ковалінас, М. А. Наука логіки Бетховена. «Пізній» та «останній» Бетховен [Електронний ресурс] : Серія лекцій Миколи Ковалінаса. URL: https://youtu.be/Mrk_o0nSn4U (дата звернення: 19.04.2024).
18. Козлов В. Соната для фортепіано В. Барвінського як відображення провідних ідей романтичної епохи. *Питання стилю і форми в музиці*. Наук. збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. Львів, 2001. Вип. 4. С. 189–199
19. Корній Л. Історія української музики. Частина третя. ХІХ ст.: підручник. Київ – Нью-Йорк: Видавництво М. П. Коць, 2001. 480 с.
20. Корыхалова Н. Інтерпретація музики. Л.: Музыка, 1979. 272 с.
21. Кочнев, В. Фортепіанний сонатний цикл у творчості сучасного музиканта : наук. обґрунтування док. мистецтва : 17.00.03. Одеса, 2022. 102 с.
22. Кузьмук, О. Взаємодія поліфонічного та гармонічного принципів музичної організації у творах композиторів першої половини ХХ століття: специфіка оновлення, методи аналізу : автореф. дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.03. Київ, 2020. 20 с.
23. Кулак, А. Специфіка американської музикальної ментальності (на прикладі аналізу фортепіанної сонати С. Барбера). *Проблеми взаємодії*

мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. вип.28, Харків, 2010, с. 180-195

24. Ланцута Л. Українська фортепіанна соната: теорія, історія, сучасні тенденції: автореф. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського. К., 1998. 18 с.
25. Левкулич, Є. Фортепіанна спадщина Сергія Борткевича у актуальному просторі виконавського мистецтва ХХ – початку ХХІ століття, : дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.03, НМАУ ім П. І. Чайковського, 2021. 367 с.
26. Лінь Цзюньда. Фортепіанні сонати Л. Бетховена у музично-стильовому контексті ХVІІІ-ХІХ століть : дис. ... канд. мистецтвозн. 17.00.03, ОНМА ім. А. В. Нежданової, Одеса, 2021. 177 с.
27. Мірошніченко С. В. Поліфонологія як музикознавча дисципліна та національна природа української професійної музики. Монографія. Одеса : Астропринт, 2012. 296 с.
28. Москаленко, В. Г. Лекції з музичної інтерпретації : навч. посіб. / В. Г. Москаленко. – Київ, 2013. – 272 с.
29. Нестьєва, М. Сильвестров В. «Музыка – это пение мира о самом себе...» Сокровенные разговоры и взгляды со стороны: Беседы, статьи, письма / Сост. М.Нестьєва. – Киев, 2004. – 264 с.
30. Ніколаєвська Ю. В. Музична комунікація як інтерпретативний феномен (на прикладі творчості ХХ–початку ХХІ ст.). Дис.. доктор мистецтвознавства. Харків, 2020, 517 с
31. Ніколаєвська, Ю. В. Homo Interpretatus в музичному мистецтві ХХ – початку ХХІ століть : монографія. ХНУМ імені І. П. Котляревського. Харків: Факт, 2020. 576 с.
32. Очеретовська, Н. Л., Цицалюк Г. Н. Поліфонія : навч. посібник, Харків, Водний спектр «Джі-Ем-Пі» 2017. 163 с.
33. Павлишин, С. Василь Барвінський / С. Павлишин. – Київ : Музична Україна, 1990. 88 с.
34. Постовойтова С. О. Великий поліфонічний цикл як композиційно-драматургічна цілісність (на матеріалі фортепіанних творів українських

- композиторів ХХ — початку ХХІ століття), : дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.03 Музичне мистецтво / НМАУ ім П. І. Чайковського, 2024. 266 с.
35. Протопопов, Вл. История полифонии в ее важнейших явлениях. Западноевропейская классика XVIII – XIX века. М., Музыка, 1965, 616 с.
36. Протопопов, Вл. История полифонии. Западноевропейская музыка XIX – начала XX века. М., Музыка, 1966. 318 с.
37. Протопопов, Вл. Принципы музыкальной формы Бетховена. М., Музыка, 1970. 330 с.
38. Пясковський, І. Б. Поліфонія в українській музиці : навч. посіб. / Ігор Пясковський ; до 100-річчя Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2012. – 272 с.
39. Пясковський І.Б. Поліфонія. / Навчальний посібник. Київ: ДМЦНЗКіМУ, 2003. 242 с.
40. Рощенко Е.Г. Первый цикл романтического мифа о Данте и соната-фантазия Ф. Листа. Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник. Одеса: Астропринт, 2000. Вип. 1. С. 59–67.
41. Рудь, П. В. Три фортепіанні сонати В. Сильвестрова: контекст становлення композиторського стилю. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Вип. 47. Харків, 2017. С. 166-178
42. Седюк І. О. Своєрідність відбиття принципів неокласицизму в Сонаті для двох фортепіано Пауля Хіндеміта. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Вип. 56. Харків, 2020. С. 154-168
43. Сітенко Т. В. Концертна діяльність польських піаністів у Києві (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) : автореф. Дис. ... канд. Мистецтвознавства. Київ, 2010. 23 с.
44. Сильвестров В. Дождатся музики. Лекции-беседы / Валентин Сильвестров. К. :Дух і літера, 2010. 368 с.
45. Скребков Сергей. Теория имитационной полифонии. К. : Музична Україна, 1983. 144 с.
46. Стрілецька, О. І. Концепт індивідуального композиторського стилю та його проєкція на творчість інших митців (на прикладі фортепіанної

- творчості Кароля Шимановського), : дис. ... док. філософії. : 17.00.03. Львів, 2023. 313 с.
47. Супрун Надежда. Полифония фортепианных сонат А. Н. Скрябина : дипломная работа / Харьков : Харьковский ин-т искусств им. И. Котляревского, 1971. 119 с.
48. Супрун-Яремко Н. О. Поліфонія : посіб. для студ. вищих навч. муз. закладів. / Надія Супрун-Яремко. – Вінниця : Нова Книга, 2014. – 512 с.
49. Тарабанов, А. Часопростір фортепіанних сонат XVIII–XIX СТ. у виконавській практиці : наук. обґрунтування док. мистецтва : 17.00.03. Харків, 2023. 123 с.
50. Фоміна Т. Художньо-виконавські принципи інтерпретації Сонати сі мінор Ф. Ліста (до проблеми формування виконавської традиції класу професора Л. Н. Гінзбург). Музичне мистецтво і культура. Одеса: Друкарський дім, 2010. Вип. 12. С. 343-356.
51. Фрайонов В. П. Учебник полифонии. – М.: Музыка, 2000. – 207 с.
52. Харакоз, Г. В. «Хорова fuga: жанрово-стильовий та виконавський аспекти (на матеріалі західноєвропейської музики XVIII-XIX ст.) : дис. ... док. філософії. : 17.00.03. ХНУМ ім. І. П. Котляревського. Харків, 2021. 238 с.
53. Хіндеміт Пауль. Техніка і стиль / П. Хіндеміт // Українське музикознавство, К. : Музична Україна, 1972. Вип. 7. с. 260-280.
54. Хоминський, Й. Історія гармонії та контрапункту. Т. 1. Первісне багатоголосся. Доба Органуму. Поліфонія Середньовіччя / Й. Хоминський ; пер. з пол., вст. ст. і примітки Л. Грабовського. К. : Музична Україна, 1975. 576 с.
55. Хоминський, Й. Історія гармонії та контрапункту. Т. 2. Доба Відродження / Й. Хоминський ; пер. з пол. Л. Герасимчука ; загальна ред. Л. Грабовського. - К. : Музична Україна, 1979. 412 с.
56. Циганюк Л. Засади інтерпретації сучасної української поліфонічної музики (на прикладі прелюдій і фуг М. Скорика, В. Бібіка та О. Яковчука): : дис. ... канд. мистецтвозн. 17.00.03 Музичне мистецтво / Львівська нац. муз. академія ім. М. В. Лисенка, 2023. 319 с.

57. Цицалюк Г. Поліфонія в прикладах. К. : Музична Україна, 1989. 175 с.
58. Чабан, Т. Риси стилю Василя Барвінського на прикладі Сонати ре-бемоль мажор. *Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство*. 2018. Т. 2. Вип. 39. С. 66-72
59. Чабан, Т. Стильові засади символізму в сонатах західноукраїнських композиторів кінця ХІХ – першої половини ХХ століття : дис. ... канд. мистецтвозн. 17.00.03, ОНМА ім. А. В. Нежданової, Одеса, 2019. 200 с.
60. Червинская, Н. Роль Иоганнеса Брамса в истории полифонии. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Вип. 39. Харків, 2014. С. 112-126
61. Червинская, Н. Классицистская стилематика в полифонии И. Брамса. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Вип. 35. Харків, 2012. С. 211-221
62. Чеснокова, А. Соната для фортепіано мі мінор Леопольда Годовського крізь призму виконавського досвіду. *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. – Вип. 72. Том 3. 127-135 с.
63. Чеснокова, А. Фуга в пізніх сонатах Бетховена. Інтерпретаційні аспекти (на прикладі сонат ор. 106 та ор. 110). *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. – Вип. 65. Том 3. 88-95 с.
64. Чорний А. Поліфонія у жанрі симфонії ХХ століття // *Музичне мистецтво і культура: Music and culture* : Науковий вісник Одеської державної музичної академії імені А. В. Нежданової. Одеса : Гельветика, 2023. Вип. 36, кн. 1. С. 31–40.
65. Шип С. Музична форма від звуку до стилю : навч. посіб. Київ : Заповіт, 1998. 368 с.
66. Bach-Busoni. The first twenty-four Preludes and fugues of the Well-Tempered Clavichord, G. Schirmer, Inc., New York, 1894, 195–205 p.

67. Beethoven`s letters. A critical editions with explanatory notes by Dr. A. C. Kalischer, London, 1909, 439 p
68. Broder N. Samuel Barber /Nathan Broder. — New York: G.Shirmer, 1954. — 111 p.
69. Cooke J. F. Great pianists on piano playing: Godowsky, Hofmann, Lhévinne, Paderewski, and 24 other legendary performers, Mineola, N.Y. : Dover Publications, 1999, 132–142 p.
70. Heyman B. Samuel Barber: The composer and his music. New York: Oxford University Press, 1992. 550 p.
71. Hodeir, A. The forms of music, New York, Walker, 1966. 157 p.
72. Hong, J. Samuel Barber`s Piano Sonata, Op.26. The University of Kansas Dissertations and Theses Community, 2010, 32 p.
73. Horsley I. Fugue. History and practice. New York, 1966. 399 p.
74. Howard P. After midnight thoughts on Leopold Godowsky. Instalment 4, The Sonata in E minor. A Letter to Leonard Lieblich. URL.: <https://www.theartofthelifthand.com/Society/text/AfterMidnight/Installment%204.pdf> (дата звернення 05.01.2024)
75. Huneker J. Unicorns, New York, C. Scribner`s sons, 1924, 180–186 pp. 5. Lamparski R. Whatever became of...?, New York : Crown Publishers, 1967, 182–183 pp.
76. Kirkpatrick, R. Domenico Scarlatti, Princeton : Princeton University Press, 1953, 473 p.
77. Mann, A. The Study of Fugue. New York. Dover Publications, 1987. 339 p.
78. Melvin, B. Guide to sonatas : music for one or two instruments. New York : Anchor Books, 1991, 208 p.
79. Neuhaus H. The art of piano playing, London : Barrie & Jenkins, 1973, 7–29 pp.
80. Newman W.S. The sonata in the Baroque era, Chapel Hill : University of North Carolina Press, 1966, 463 p.
81. Newman W.S. The sonata in the classic era. New York : W.W. Norton, London, 1983. 933 p.

82. Newman W.S. *The sonata since Beethoven*, New York : W.W. Norton, 1983, 870 p.
83. Nicholas J. *Godowsky, the pianists' pianist*, Hexham, Northumberland : Appian Publications & Recordings, 1989, 345 p.
84. Pauly, Reinhard G. *Music in the classic period*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1965, 214 p.
85. Prout E. *Fugal Analysis: a Companion to "Fugue": Being a Collection of Fugues of Various Styles, Put into Score and Analyzed*. Tried Edition. London: Augener & Co, 1892. 248 p.
86. Rosen, C. *Beethoven's piano sonatas : a short companion*, New Haven : Yale University Press, 2002, 256 p.
87. Rosen, C. *Sonata forms*, New York ; London : Norton, 1988, 415 p.
88. Rosen, C. *The Classical Style*, Faber and Faber Limited, London, 1976, 467 p.
89. Skelton, G. *Selected Letters of Paul Hindemith / G. Skelton*. – New Haven: CT, 1995. – 270 p
90. Stein, F. *Max Reger: Sein Leben in Bildern: Biographie / F. Stein*. – Lpz: VEB, Bibliographisches Institut, 1956. – 265 p.
91. Stein, L. *Structure & style. The study and analysis of musical forms*. Summy-Birchard Music, 1979, 266 p.
92. Stevens D. *Introducing the piano music of Samuel Barber to the undergraduate piano major: doctoral thesis*. University of Cincinnati, 2007. 156 p.
93. *The Complete Mozart : a guide to the musical works of Wolfgang Amadeus Mozart*. New York : Mozart Bicentennial at Lincoln Center : Norton. 1990. 351 p.
94. Thomson, W. *Hindemith's Contribution to Music Theory / W. Thomson*. – W. JMT, IX, 1965. – 174 p.
95. Thurston, V. F. *Hindemith's Third piano sonata: a new assessment / V. F. Thurston*. – The Ohio State University, 1984. – 51 p.
96. Walker P. *Theories of Fugue from the Age of Josquin to the age of Bach*. BOYE6, 2004. 504 p.